

บนวัว

"การชนวัว" เป็นกีฬาประเภทหนึ่งของชาวภาคใต้ที่นิยมกันมาก มีการพนันขันต่อได้เสียกันเป็นหมื่นเป็นแสน วัวชนมีทั้งผิดและชอบด้วยกฎหมาย ถ้าปฏิบัติถูกต้องก็เป็นการชอบด้วยกฎหมายเหมือนกับกีฬาอื่นๆ เช่น กีฬาชนไก่ และกัศปลา อันเป็นกีฬาที่มีความนิยมรองลงมา

ประวัติ

กีฬาวัวชนเริ่มมีในสมัยใดมีความเป็นมาอย่างไร และทำไมจึงนิยมกันมากในภาคใต้ไม่มีผู้ใดทราบแน่ชัด แต่บางท่านให้ความเห็นว่าไทยภาคใต้น่าจะได้มาจากโปรตุเกส คือ พระเจ้าเจ้าเอมมานูเอลแห่งโปรตุเกสแต่งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรีใน พ.ศ. ๒๐๖๑ ซึ่งตรงกับสมัยพระรามาธิบดีที่ ๒ แห่งกรุงศรีอยุธยา นครศรีธรรมราช ปัตตานี และเมืองมะริด ชาวโปรตุเกสได้เข้ามาเผยแพร่ขนบธรรมเนียมหลายอย่าง เช่น การติดตลาดนัด การทำเครื่องถม และการชนวัวรวมอยู่ด้วย

ลักษณะของวัวชน

วัวที่จะใช้ชนนั้นจะต้องเป็นพันธุ์วัวชนโดยเฉพาะ วัวใช้งานธรรมดาจะนำมาเป็นวัวชนไม่ได้ ลักษณะของวัวชนที่ดีจะต้องมีใจทรหดอดทน มีไหวพริบในการชนดี และมีลักษณะอื่นๆ ที่ดีอีกหลายอย่าง เท่าที่มีผู้กล่าวไว้ถ้าประมวลมากล่าวเฉพาะที่สำคัญก็ได้ดังนี้

๑. **ลักษณะทั่วไป** จะต้องมียรูปร่างประเปรียว ช่วงตัวยาว ท้องกึ่ง ลำตัวค่อนข้างหนา หลังหนาแบน คอสั้นหนาใหญ่ ช่วงขาสั้นและลำสั้น คิ้วหนา ตาเล็ก สีตาดำ ใบหูเล็ก โหนกสูงใหญ่ (ภาคใต้เรียกว่าหนอก) มีขวัญที่ได้โหนกและกลางหลังเยื้องไปทางด้านหน้าเหนียงคอ (ภาษาใต้เรียกว่าแฉ้ง) หย่อนยาน ลำตัวหย่อนยานมากเวลาก็มลงกินหญ้าจะจดพื้นดินก็มี แต่ลำพันธุ์ นิยมเหนียงคอสั้น เขาแข็งแรง ปลายเขาแหลมโค้ง โคนเขาทั้งสองใหญ่หางเรียวยาวจดพื้นดิน โคนหางใหญ่ปลายหางเป็นพู่สวยงามมาก ลูกอ้นทะเล็ก ขนสั้นละเอียดเป็นมัน แต่ที่หน้ามีขนยาว เวลาเคี้ยวเอื้องน้ำลายเป็นฟอง และกบดินซิด เป็นต้น

๒. **ลักษณะเฉพาะพันธุ์** ลักษณะเฉพาะพันธุ์ ที่นำมากล่าวนี้นี้เป็นลักษณะที่เชื่อกันว่าเป็นวัวชนชนิดดี ซึ่งจะเลือกกล่าวเพียงบางชนิดเท่านั้น

โคอุสุภราช โคชนิดนี้นิยมเลี้ยงไว้ชน จัดว่าเป็นพระยาโคก็ได้ มีลักษณะที่สังเกตคือสีขาवलอด หรือบางตำรากล่าวว่าชาติโคอุสุภราชนั้นสีแดงลายขาว โดยมีลายดังนี้คือ ตีนดำ, หางดอก, หนอกพาดผ้า, หน้าใบโพ

โคนิล โคชนิดนี้ถือเป็นโคพันธุ์ดีอีกชนิดหนึ่ง เชื่อกันว่าจะให้ลากแก่ผู้เลี้ยง ลักษณะพิเศษคือมีเยี่ยวดำในวันพระ แต่ในวันอื่นๆ อาจจะไม่ดำ ส่วนสีของเท้าอาจจะดำหรือไม่ก็ได้

โคบินห์น้ำขาว เป็นโคสีขาवलอด ลักษณะที่น่าสังเกตคือ เล็บยาว หางยาว เขาขาวเป็นมัน

๓. ลักษณะดีตามสี่ตัว วัวทางภาคใต้มีสีต่างกันถึง ๗ สี แต่สีที่สำคัญคือ ขาวปลอด, ดำนิล, แดง , ลาย (คือดำแซมขาว), ลังสาต (คือคอดำ หัวดำ ท้ายดำ ตรงกลางขาว)

สีของวัวนี้ นอกจากจะบอกลักษณะดีชั่ว แล้วยังใช้เป็นชื่อเรียกวัวอีกด้วย เช่นวัวสีขาวเรียกอ้ายขาว สีดำเรียกอ้ายดำ เป็นต้น แต่เพื่อให้สับสนเพราะมีสีซ้ำกันเขาจึงบอกชื่อบ้านหรือชื่อเจ้าของเข้าไปด้วย เช่นอ้ายขาวลุง หมายถึงวัวขาวบ้านทุ่งลุง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งมีชื่อเสียงโด่งดังทั่วภาคใต้ เพราะตลอดชีวิตการต่อสู้ของมันไม่เคยแพ้ มีแต่ชนะกับเสมอ และถือกันว่าเป็นโคพันธุ์สุราราชแท้

ลักษณะตามสี่ที่นิยมกันว่าเป็นวัวดีนั้นคือ

๑. โหนดชาติใหญ่ คือโหนดหัวแดง

๒. โหนดตีนขาว ซึ่งเรียกว่าลังสาตชนิดหนึ่งนั้น ถือว่ามีใจทรหดมาก

๓. แดง คอกัว หางตัด เขาลอม คือวัวสีแดง เหนียงคอสั้น หางสั้น นับว่าเป็นลักษณะพิเศษ

๔. ตีนด่าง หางดอก หนอกพาดผ้า หน้าใบโพ คือวัวที่มีสีทั่วไปดำ ตีนดำแซมขาว หางดำแซมขาว โหนกขาวเหมือนเอาผ้าขาวพาดไว้และที่หน้ามีสีขาวเป็นรูปใบโพ ยอดใบโพขึ้น ถ้ายอดลงถือว่าลงไม่ดี วัวชนิดนี้ถือว่าเป็นโคฉลาดและให้มงคล ใครเลี้ยงวัวพันธุ์นี้ไว้ประจำบ้านจะไม่มียักษ์พิบัติ โจรผู้ร้ายไม่มารบกวน แต่ท่านห้ามฆ่าเพราะจะนำความพินาศนิภัยอย่างใหญ่หลวงมาสู่บ้าน จะเลี้ยงไว้ชนก็ได้ดี เพราะมีน้ำอดน้ำทนมาก

ลักษณะตามสี่ที่ถือว่าไม่ดีคือ

๑. สีลันดา ได้แก่สีตัวแดง จมูกลาย ท่านถือว่าไม่รับเดิมพัน คือถ้าจะชนเอาเดิมพันกันแล้วต้องแพ้เขา แต่ถ้าชนกันตามธรรมดาไม่มีเดิมพันกลับชนได้ดีไม่ยอมแพ้ใครง่ายๆ เหมือนกัน ฉะนั้นท่านจึงกล่าวไว้ว่า "วัวลันดา ปลาโดงแดงอย่าแทงมาก" คืออย่าพนันให้มากนัก เพราะไวใจไม่ได้ กำลังได้เปรียบแท้ๆ อาจยอมแพ้เสียเฉยๆ ก็ได้ แต่ถ้าเป็นวัวลันดาหางดอกที่ภาษาปักษ์ใต้เรียกว่า "หางผ้าร้ายห่อทอง" (ผ้าขี้ริ้วห่อทอง) ก็กลับเป็นลักษณะดีไป

๒. ดำหน้าโพ คือวัวดำแต่มีสีขาวเป็นรูปใบโพที่หน้า ท่านว่าใจเสาะไม่อดทนมักยอมแพ้เอาง่ายๆ นอกจากจะมีตีนด่างหางดอก โหนกพาดผ้าด้วยเท่านั้นจึงจะดี

ว่าถึงลักษณะไม่ดีแล้วใครจะกล่าวถึงขวัญและสิ่งไม่ดีอีกบางอย่าง จะขอกล่าวเฉพาะถึงขวัญที่ควรระวังไว้อย่างเดียวคือขวัญกระหนาบที่ลึงค์ ท่านถือว่าดีมาก เลี้ยงไม่เชื่องแม้แต่เจ้าของ ถ้ามันโกรธขึ้นมาก็จะขวิดถึงตายได้ ท่านจึงห้ามเลี้ยง

ถิ่นที่มีวัวพันธุ์ดี

เท่าที่ทราบมีอยู่มากคือที่ อำเภอเมือง อำเภอท่าศาลา อำเภอหัวไทร อำเภอทุ่งสง อำเภอร่อนพิบูลย์ อำเภอฉวาง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนที่อื่นๆ ได้แก่ อำเภอควนขนุน อำเภอเขาชัยสน อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง อำเภอย่านตาขาว อำเภอห้วยยอด ตำบลนาวง ตำบลนาโยง อำเภอเมือง จังหวัดตรัง อำเภอสทิงพระ ตำบลม่วงงาม ตำบลหนองหอย ตำบลป่าขาด อำเภอนาหวี อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นต้น

การเลี้ยงวัวชน

เนื่องจากวัวชนนำเงินนำทองให้เจ้าของปีละมากๆ จึงต้องเลี้ยงดูกันอย่างดี มีหญ้าน้ำให้กินอย่างอุดมสมบูรณ์ อาบน้ำขัดสัณนิวัตรวันละ ๒ วัน ต้องฝึกหัดกำลังให้วิ่งทุกๆ เช้าเย็น และใช้ไม้ตีที่คอทุกวันเพื่อให้มีกล้ามเนื้อขึ้นทำให้คอแข็งแรงและให้ฝึกชนกับวัวอื่นๆ บ้าง แต่ไม่ถึงกับให้แพ้ชนะกันเช่นเดียวกับซ้อมมวย ผู้เลี้ยงจะต้องคอยดูแลอย่างดี

มิให้ใครเข้าใกล้โดยเฉพาะคนฝ่ายตรงกันข้าม กลางคืนถ้ามียุ่งชุมจะให้นอนในมุ้งอย่างดี เรียกว่าให้อยู่ดีกินดีเหมือนหรือยิ่งกว่าปฏิบัติกับลูกเมียหรือพ่อแม่ของเขาทีเดียว ยิ่งใกล้วันชนด้วยแล้วยิ่งเลี้ยงดูแลพิทักษ์รักษาอย่างดีพิเศษขึ้นไปอีก เพราะอาจถูกฝ่ายตรงกันข้ามลอบวางยาหรือทำอาถรรพณ์อย่างหนึ่งอย่างใดให้พ่ายแพ้ได้

การเปรี้ยวบัว

ก่อนจะชนจะมีการเปรี้ยวบัว คือนำบัวไปที่สนามบัวหรือที่ใดที่หนึ่งซึ่งกำหนดนัดหมาย เพื่อเปรี้ยวบัวที่จะชนกันเหมือนกับการเปรี้ยวมวย คือนำบัวไปยื่นใกล้ๆ กัน เพื่อดูให้แน่ใจว่าตัวไหนมีส่วนได้เปรียบเสียเปรียบกันตรงไหน ถ้าเห็นว่าต่างก็ไม่ได้เปรียบเสียเปรียบกันเท่าไรจึงตกลงชนกันได้ หรือของใครมีดีพิเศษถึงจะเสียเปรียบในรูปร่างส่วนสัดกันบ้างเขาก็ยอม

เดิมพันและวัวชน

เมื่อเปรี้ยวบัวกันจนเป็นที่ตกลงกันแล้วว่าจะชนกันได้ก็จะวางเงินเดิมพันกันไว้ มากน้อยแล้วแต่ตกลงกันว่าถ้าฝ่ายใดไม่นำบัวของตนมาชนตามวันที่กำหนด จะต้องเสียค่าปรับครึ่งหนึ่งหรือทั้งหมดให้แก่ทางสนามและต้องมัดจำไว้ ๓๐ เพอร์เซ็นต์ และแล้วก็จะกำหนดวันชน ซึ่งโดยทั่วทางสนามจะจัดรายการเอง วัวชนนี้เขามักกำหนดกันแน่นอนเหมือนการชกมวย และโดยมากมักกำหนดชนในวันอาทิตย์อาจจะทุกวันอาทิตย์หรือสองอาทิตย์ต่อ ๑ ครั้ง วัวที่เปรี้ยวกันได้คู่แล้วจะจัดเข้ารายการไม่เร็วกว่า ๒-๓ สัปดาห์ หลังจากได้เปรี้ยวบัว ทั้งนี้เพื่อให้มีเวลาเตรียมตัวนั่นเอง

การเตรียมตัวก่อนวันชน

ก่อนวันชนหนึ่งหรือสองวัน เขาจะเกี้ยวไว้แต่เฉพาะในโรงวัวซึ่งสร้างขึ้นอย่างพิเศษสำหรับวัวตัวนั้นเท่านั้น วัวชนจะได้รับการเลี้ยงดูเป็นพิเศษ โดยเขาจะนำหญ้าและน้ำมาให้กินในโรงวัวนั้นเลย บางรายให้กินไข่ไก่ถึงวันละ ๑๐-๑๕ ฟองก็มี หรือไม่ก็จะพาออกวิ่งบ้างเดินบ้างในตอนเช้ามืดหรือในตอนเย็น เป็นการออกกำลังกาย และมีคนเฝ้าดูอย่างใกล้ชิด ตลอดเวลาทั้งกลางวันกลางคืน มีหมอวัวเสกหญ้าและน้ำให้กินเพื่อให้มีกำลังและช่วยขจัดปดเป่าการกระทำคุณไสย มีการประพรมน้ำมันตันทันพร หมอบางคนจะมีกรวยทำด้วยใบตองหรือปลอกเขาซึ่งทำด้วยทองเหลืองหรือไม้ไผ่สามขาทั้งสองไว้ มีผ้ายันต์ ผ้าประเจียดผูกคอวัว ซึ่งจะถอดออกเมื่อจะปล่อยให้วัวชนกัน ในขณะที่อยู่ในพิธีนี้วัวตีบางตัวจะให้ฝนแก่เจ้าของตัวจะแพ้หรือจะชนะ

ในวันชน เมื่อใกล้ถึงเวลาคือประมาณ ๑-๒ ชั่วโมง เจ้าของวัวจะนำวัวมาในห้องพักวัว (แต่ปัจจุบันนี้มักไม่ค่อยจะมีห้องพักวัวแล้วแต่นำออกจากโรงวัวเข้าไปในสนามเมื่อถึงเวลา สมัยก่อนมีการแห่แห่นำออกจากโรงวัวโดยมีคนถือธงเดินตี่นำหน้าและจะคลุมวัวด้วยผ้าสี ดูแล้วเป็นที่เกรงขาม) ขณะที่นำวัวเข้าสนามนั้นจะมีพิธีทางไสยศาสตร์คือมีหมอวัวถือหม้อดินน้ำมันตันทันพร ประพรมน้ำมันตันทันพร เจ้าของวัวจูงวัวตามหมอ พิธีเลี้ยงหรือคนเลี้ยงวัวถือภู่าน้ำซึ่งปลูกเสกแล้วเดินตามหลังวัวไป และต้องออกตามฤกษ์ยามดีมีชัยด้วย

สนามชนวัว

สนามชนวัวมักจัดทำไว้ถาวรเหมือนสนามมวย มีรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส หรือสี่เหลี่ยมผืนผ้า หรือเป็นวงกลม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อที่ด้วย อย่างไรก็ตามเนื้อที่ของสนามชนวัวมักมี ๒-๓ ไร่

วิธีวางบัว

เมื่อถึงเวลาชนหมอมจะประพรมน้ำมันต้วแล้วเดินนำหน้า มีคน ๒ คนจูงบัวตามหลัง ที่ต้องจูงสองคนเพราะจับปลายเชือกคนละข้าง เชือกนั้นยาวประมาณ ๑ เมตร สอดเข้าไปในห่วงหวายที่ร้อยจูงบัวไว้ (ห่วงหวายที่เวลานี้ชาวภาคใต้เรียกว่า "เทียนพราง") พอถึงกลางสนามคนหนึ่งจะปล่อยก่อน อีกคนหนึ่งจะดึงเชือกนั้นให้หลุดจากห่วงหวาย เวลาจะปล่อยเชือกนี้จะตีกลองสัญญาณ ๒ ครั้งเพื่อได้ปล่อยบัวพร้อมกัน บัวทั้งสองจะได้เข้าชนกัน

กติกาการชนบัว

บัวบางคู่กว่าจะแพ้ชนะกันอาจจะใช้เวลาเป็นชั่วโมง ทั้งนี้เพราะต่างตัวต่างฉลาด บางตัวมีวิธีการต่อสู้โดยแหงด้วยเขา บางตัวแหงแล้วบิด บางตัวขัดเขาแล้วงัด บางตัวเอาเขาเข้าฟัน บางทีดันเข้าข้างตัวของคู่ต่อสู้ ซึ่งชาวภาคใต้เรียกว่า "เอาเพลียง" หรือ "พาเพลียง" บางตัวขึ้นทับหรือขึ้นขี่ ชาวภาคใต้เรียกว่า "ขึ้นเหง" เป็นการตัดกำลังให้คู่ต่อสู้เหนื่อย อย่างไรก็ตามในการตัดสินแพ้ชนะมีกติกาของสนามไว้ดังนี้

๑. ก่อนจะชนถ้าพิสูจน์ได้ว่าฝ่ายใดถูกยาหรือถูกกระทำ กรรมการอาจไม่ให้ชนและริบเงิน เพื่อรักษาชื่อเสียงของสนามและเพื่อไม่ให้สัตว์ทรมาน
๒. ห้ามมิให้ทาน้ำมันหรือเมือกทุกชนิด ส่วนจะสวมเครื่องรางของขลังให้บัวก็แล้วแต่จะตกลงกันในวันทำสัญญา
๓. เมื่อตีกลอง ๒ ครั้งให้พาบัวเข้าชน โดยมีคนพาเข้าชน ๒ คน
๔. ให้พาบัวเข้าไปชนในลักษณะหน้ากระดานเขาหากัน จะแก่งชักเชือกหรือต้วให้ตกใจไม่ได้
๕. ห้ามต้วฝายตรงข้าม แต่ต้วฝายตัวเองให้ตีได้
๖. บัวที่ล้ม ถ้าไม่ลุกภายใน ๕ นาทีถือว่าแพ้ ถ้าลุกก่อนให้ชนต่อไปได้ ถ้าลุกแล้วหนี กรรมการจะให้เวลา ๕ นาที ถ้าไม่ชนถือว่าแพ้เด็ดขาด
๗. ถ้าเขาคีบกันไม่หลุดภายใน ๑ ชั่วโมงถือว่าเสมอ
๘. ถ้าชนกันรั้วพัง บัวออกไปชนนอกรั้ว ทางสนามจะตีกลองให้นำบัวมาชนข้างใน บัวใครไม่เข้ามาถือว่าแพ้
๙. ชนะชนกัน ถ้าตัวใดกระโดดหนีออกนอกรั้วถือว่าแพ้เด็ดขาด ถ้าตัวชนะกระโดดตามไปนอกรั้วต้องนำมาชนใหม่ภายใน ๑๐ นาที ถ้านำเข้ามาไม่ได้ทั้งสองตัว ถือว่าเสมอกัน
๑๐. ถ้าวัวร้างลากันไป โดยไม่แสดงว่าตัวไหนแพ้ชนะ ให้กรรมการตีกลอง ๒ ที เพื่อให้ชนกันใหม่
๑๑. บัวชนคู่ใดเกิดมีปัญหาด้วยประการใดก็ดี นอกเหนือไปจากกติกาของสนามหรือไม่ชัดเจนก็ดี ให้กรรมการปรึกษากัน ๓ นาย ถือเสียงข้างมากเป็นการตัดสินเด็ดขาด
๑๒. ผู้เล่นในสนามจะต้องยินยอมตามคำตัดสินของกรรมการ จะอุทธรณ์อย่างใดอย่างหนึ่งมิได้
๑๓. เงินเดิมพันกรรมการจะถือไว้ ค่อยจ่ายให้แก่ผู้ชนะและแบ่งคืนให้แก่ผู้เสมอกัน ใครจะคัดค้านไม่ได้
๑๔. กรรมการหรือนายสนามชนบัวมีอำนาจรักษาความสงบเรียบร้อยในสนามและมีอำนาจห้ามผู้ที่มีความประพฤติไม่เรียบร้อยเข้าสนามได้มีกำหนด ๓ เดือน

กีฬาชนบัวในภาคใต้ โดยเฉพาะที่นครศรีธรรมราชกำลังได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง ในวันที่วัวชนชาวบ้านชาวบ้านชาวเมืองแทบทุกอาชีพจะแห่กันไปดูการชนอย่างหนาแน่นและการชนวัวในบางคราวมีติดต่อกันเป็นแรมเดือน จึงเป็นเรื่องที่น่าวิตกอย่างยิ่ง เพราะว่าการพนันย่อมมีทั้งผู้ได้และผู้เสีย ด้วยเหตุนี้ถ้าหากไม่มีขอบเขตจำกัดเสียบ้าง ผลเสียในหลายๆ ด้านย่อมจะบังเกิดขึ้นอย่างแน่นอน เพราะไม่เคยมีที่ใดพอเป็นประจักษ์พยานได้ว่าการพนันนำมาซึ่งความสงบสุขและความรุ่งเรือง

อัลบั้มภาพ